

KBAM

Kentsel ve Bölgesel
Araştırmalar

2. SEMPOZYUMU

8-9 ARALIK
2011 ANKARA

PLANLAMANIN DÜNÜ, BUGÜNÜ, YARINI:
PLANLAMADA YENİ SÖYLEM ARAYIŞLARI

KBAM
Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı

2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu
8-9 Aralık 2011 Ankara

PLANLAMANIN DÜNÜ, BUGÜNÜ, YARINI
PLANLAMADA YENİ SÖYLEM ARAYIşLARI

Bildiri Kitabı

Yayıma Hazırlayanlar

Ayda Eraydın, Asuman Türkün, Ela Babalık-Sutcliffe, Bahar Gedikli,
Nil Uzun, Tuna Taşan Kok, Bilge Armatlı Köroğlu, Burak Beyhan,
Güldem Özatağan, N. Tunga Köroğlu, Melih Gürçay, Ezgi Orhan,
Ender Peker, Bilge Serin, Selçuk Sertesin

KBAM 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu, 'Planlamanın Dünü, Bugünü, Yarını Planlamada Yeni Söylem Arayışları' Bildiri Kitabı, 2011, Ankara

Yayına Hazırlayanlar (Editörler)

Ayda Eraydın, Asuman Türkün, Ela Babalık-Sutcliffe, Bahar Gedikli, Nil Uzun, Tuna Taşan Kok, Bilge Armatlı Köroğlu, Burak Beyhan, Güldem Özatağan, N. Tunga Köroğlu, Melih Gürçay, Ezgi Orhan, Ender Peker, Bilge Serin, Selçuk Serteser

Bu bildiri kitabı, TÜBİTAK 2223 Yurtiçi Bilimsel Etkinlikleri Destekleme Programı desteği ile basılmıştır.

Kitapta yer alan yazıların ve görsellerin telifi aksi belirtilmedikçe yazara aittir. Kitapta yer alan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur. Kaynak göstermek suretiyle kısmen alıntı yapılabilir.

Kapak tasarımı: Ender Peker

Matsa Basımevi / 0312 3952054

© KBAM Aralık 2011

Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı

www.kbam.metu.edu.tr

kbam@metu.edu.tr

İçindekiler

İçindekiler	i
Sunuş	vii
OTURUM 1A- NEOLİBERAL POLİTİKALAR VE KENT	
Oturum Başkanı: <i>Tanyel Özelçi</i>	
Tartışmacılar: <i>Çiğdem Varol/Asuman Türkün</i>	
Yeni-liberal Politikaların Metropolitan Kentlerin Kırsal Saçaklanma Alanlarına Etkisi: Ankara Örneği	1
Sevinç Bahar Yenigül, Kübra Cihangir Çamur	
Bir Planlama Aracı Olarak Piyasa Odaklı Planlama Kurumu: Uluslararası Örnekler ve Ülkemizdeki Mevcut Durum	15
Emine Yetişkul, Metin Şenbil	
Hangi Yoksulluk? Yoksulluğun Ayrıştırılması Üzerine Türkiye’de İstatistikî Bölge - Düzey I Ölçeğinde Örnek Bir Çalışma	25
Ferhan Gezici, Can Okman	
Çokuluslu Şirketlerin Kentsel Mekan Kurgusu Üzerine Etkileri: Ankara Örneği	37
N. Aydan Sat	
OTURUM 2A- PLANLAMA KURAMI	
Oturum Başkanı: <i>Melih Pınarcıoğlu</i>	
Tartışmacı: <i>Bahar Gedikli</i>	
Planlamada Altı-İzli Yeni ve Esnek Bir Paradigma: Stratejik Mekânsal Planlama	51
Erkan Polat	
Konut Üretiminin Planlama Sistemiyle İlişkisi; Türkiye Örneği	63
Ali Türel	
Planlama ve Mekansal Gelişme Kuramlarındaki Kabuk Değişimi	77
Merve Yılmaz, Erkan Polat	
Stratejik Mekânsal Planlama Yaklaşımı ve Kentsel Planlamanın Sosyal Bütünleştirme Sorunsalı	85
Aygül Kılınç	

OTURUM 3A- PLANLAMA UYGULAMALARI

Oturum Başkanı: *Baykan Günay*

Tartışmacılar: *Tolga Ünlü / Semahat Özdemir*

- Kıyı ve Orman Alanlarının Korunmasında Mülk ve Mülkiyetin Dönüşümünün Edilgenliğinin Yönetimi: Karaburun-Çeşme-Seferihisar Bölgesi İçin Alternatif Bir Yaklaşım ve Sistem Önerisi** 93
Şirin Gülcen Eren, Aslı Süha Günay
- Afetlere Karşı Önlemlerle, Kentsel Koruma, Yenileme ve Dönüşümlerde İmar Planı Uygulamalarıyla Sınırlandırılan Mülkiyet ve İmar Haklarının Aktarımı Modeli (MİHAM)** 105
Aziz Cumhur Kocalar
- ‘Tasarım Kontrol Çerçevesi Amaçlı Tasarım Rehberleri’ nin Kentsel Tasarım Rehberliğindeki Rolü, İngiltere Örneği** 117
Bilge Serin
- Şehir Planlamada Yol Ağı ve Kavşaklar Sorunu: Kazalar ve Kaza Çeşitlerinden Bir Bakış, Eskişehir Örneği** 133
Ömür Kaygısız, Metin Şenbil

OTURUM 4A- KENTSEL YÖNETİŞİM

Oturum Başkanı: *Gülden Erkut*

Tartışmacı: *Arzu Kocabaş-Diren*

- Kentsel Yönetişimin Sınırları: Yurttaşların Kent Yönetimine Katılımını Yeniden Düşünmek Diyarbakır Örneği** 145
Cuma Çiçek
- Planlamaya Katılım: Araç mı, Amaç mı?** 159
Neslihan Kulözü
- Ya Dışındasındır Çemberin Ya Da...** 171
A. Serap Fırat
- Ankara Bölge Planı Katılımcılık Deneyimi** 181
Derya Özgöç Çağlar, Esra Alkım Karaağaç

OTURUM 5A- MEKAN VE EKONOMİ

Oturum Başkanı: *Celal Küçükler*

Tartışmacılar: *Dilek Çetindamar / Bilge Armatlı Köroğlu*

- Mekan yeniden keşfedilirken iktisadın mekanla imtihanı** 193
Uğur Eser
- Turizm Sektöründe Benzer Ve Farklı Yönleriyle Mekânsal Bilgi Dinamikleri: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme** 207
Murat Ali Dulupçu, Hidayet Keskin, Canan Şentürk, Onur Sungur, Aykut Sezgin, Gökhan Özkul, Onur Demirel

Yenilikçi Bölgesel Politika/Planlama Yaklaşımları ve Uygulamalar: Türkiye'nin Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Bölgesel Kalkınma Programları Deniz Ataöv Akkahve, Kübra Cihangir Çamur	219
OTURUM 6A- SANAYİ KÜMELERİ	
Oturum Başkanı: <i>Uğur Eser</i>	
Tartışmacılar: <i>Burak Beyhan / Celal Küçüker</i>	
Kümeleri Sermaye Yaklaşımı Üzerinden Yeniden Değerlendirmek: İstanbul Kuyumculuk Kümesi Bilge Armatlı Köroğlu, Tanyel Özelçi Eceral, Çiğdem Varol	235
Yenilik ve Yaratıcılık Perspektifinden Bir Değerlendirme: İstanbul'da Yaratıcı Endüstriler ve Yaratıcı İşgücü Ayşe Günsel, Dilek Çetindamar	249
Küresel Piyasalara Eklemlenme Sürecinde İstanbul Film Endüstrisi ve Sektörün Göreceli Başarısı Doğan Dursun	261
OTURUM 7A- KENTSEL COĞRAFYA	
Oturum Başkanı: <i>Emine Yetişkul</i>	
Tartışmacılar: <i>Güldem Özatağan / Murat Ali Dulupçu</i>	
Alışveriş ve Yaşam Merkezlerinin Kentsel Alandaki Rolü Esra Demircioğlu, Vedia Dökmeci	275
Kentsel Yapının Değişiminin Kentsel Yolculukların Hiyerarşik Kümeleme Analizi İle İncelenmesiyle Ortaya Konması: İstanbul Metropoliten Alanı 1996-2006 Yılları Darçın Akın	283
OTURUM 1B- SOSYO-MEKANSAL DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM	
Oturum Başkanı: <i>Ali Türel</i>	
Tartışmacılar: <i>Tahire Erman / Hatice Kurtuluş</i>	
Kentsel Mekânda Değişim: Denizli Kenti Örneği Pınar Savaş Yavuzçehre	293
Ankara Kentinde Sosyo-Mekânsal Farklılaşmanın Özellikleri ve Dinamikleri M. Murat Yüceşahin, Suat Tuysuz	305
Hızlı Metropolitan Büyüme ile Birlikte Gelen Büzülme: İzmir Kent Merkezinde Büzülmenin Ortaya Çıkışı ve Kamu Politikalarının Rolü Güldem Özatağan, Ayda Eraydın	319
Günümüzde Küresel Süreçler Etkisinde Yaşanan Kentsel Değişimin Etkilerinin Sosyal Esneyebilirlik Çerçevesinde Değerlendirilmesi Deniz Altay Kaya	335

OTURUM 2B- KENTSEL DÖNÜŞÜM

Oturum Başkanı: *Hatice Kurtuluş*

Tartışmacılar: *Nihan Özdemir Sönmez / Nil Uzun*

Kentsel Dönüşüm Projeleri İçin Süreç Yönetimi, Performans Kriterleri ve Model Önerileri	347
Buğra Kağan Esen	
Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Planlama Dili	361
Yasemin Solmaz	
Kentsel Yenileme Uygulamalarının Nüfus Dağılımı Üzerine Etkileri: İzmir Örneği	373
Nur Sinem Partigöç, K. Mert Çubukçu	
‘Kentin Ötekileri’ ve Kentsel Dönüşüm Projeleri: Mekansal Tasavvurlar, Toplumsal Kodlamalar, Bireysel Kimlik Kurguları Üzerinden Sosyo-Fiziksel bir Paradigma Arayışı	385
Tahire Erman	

OTURUM 3B- KENTSEL KORUMA

Oturum Başkanı: *İclal Dinçer*

Tartışmacı: *Numan Tuna*

Tarihi Mahallelerde Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilir Topluluk Gelişimi	399
Müge Akkar Ercan	
Japon Tarihi Çevre Koruma Pratiğinin Sosyal Hedefleri	411
Yelda Ayhan	
Turizm Kentlerinde Tarihi Kent Merkezlerinde Koruma, Planlama ve Yönetim: Prag ve Antalya Örnekleri	423
Arzu Erdinç, Hüseyin Gül, Pervin Şenol	
“Kültür Planı” ile Çokkültürlü Kentsel Mekân Arayışı: 1990 Sonrası Avrupa, Amerika ve Avustralya Kentlerinden Örnekler	435
Servet Karaca, Nilgün Kiper	

OTURUM 4B- AFET VE PLANLAMA

Oturum Başkanı: *Melih Ersoy*

Tartışmacı: *Handan Türkoğlu*

Afet Sonrası İyileştirme Sürecinde İşyerlerinin Yer Seçim Kararları: Adapazarı Örneği	449
Ezgi Orhan	
Sürdürülebilir Şehirselleşme Sürecinde Doğal Afet Kayıplarının Azaltılması: Düzce Örneği	463
Erol Sözen, Merve Görkem Bilgi, Ömer Türksever	

Türkiye’de Sakınım Planlaması için Kentsel Yerleşmelerin Sismik Zarar Görebilirliklerinin ve Risklerinin Belirlenmesi	477
Tuğçe Sönmez	
Afet Bölgelerinde Yeniden Yerleştirme Politikaları	485
Binali Tercan	
OTURUM 5B- İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ	
Oturum Başkanı: <i>Serap Kayasü</i>	
Tartışmacı: <i>Ela Babalık-Sutcliffe</i>	
C40 Kentleri, Avrupa’nın Yeşil Başkentleri ve İstanbul’a İlişkin Çıkarımlar	499
K. Burcu Aygün Doğan, Arzu Kocabaş	
Düşük Karbonlu Kentleşme: Türkiye’nin Gündemi ve Yerel Ölçekteki Adımlar	511
Arzu Kocabaş	
Değişen İklim Koşullarına Uygun Mekan Üretiminde Klimatoloji’nin Yeri	525
Ender Peker	
İklim Değişikliği ve Kentlerimiz	537
Metin Şenbil, Nihan Özdemir Sönmez, Tanyel Özelçi Eceral	
OTURUM 6B- KENT VE EKOLOJİ	
Oturum Başkanı: <i>Şaduman Sazak</i>	
Tartışmacı: <i>Metin Şenbil</i>	
Kentsel Akarsuların Mekansal Entegrasyon Açısından Yeniden Ele Alınması	549
Gül Şimşek	
İstanbul içme ve kullanma suları havzaları yönetiminde karşılaşılan problemler ve politika önerileri	561
Mehmet Küçükmehtemoğlu	
Yersel İlke ve Kararların Planlama Disiplinindeki Yeri	575
Turgut Öztaş	
OTURUM 7B- PLANLAMA EĞİTİMİ	
Oturum Başkanı: <i>Semahat Özdemir</i>	
Tartışmacılar: <i>Baykan Günay / Gülden Erkut</i>	
Dünya’da ve Türkiye’de Planlama Eğitiminin Değişimi	591
Ela Babalık-Sutcliffe, Tuna Taşan-Kok	
Şehir ve Bölge Planlama Eğitimine Eleştirel Bir Bakış: Karar Odaklı Eğitim	605
N. Tunga Köroğlu	

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Uğur Eser, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Tahire Erman, Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Emel Göksu, Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Hülya Koç, Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Metin Şenbil, Gazi Üniversitesi
Y. Doç. Dr. Nihan Özdemir Sönmez, Gazi Üniversitesi
Y. Doç. Dr. Çiğdem Varol, Gazi Üniversitesi
Y. Doç. Dr. Tanyel Özelçi Eceral, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Güliden Erkut, İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy, İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Handan Türkoğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Hatice Kurtuluş, İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Semahat Özdemir, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Prof. Dr. Fatma Doğruel, Marmara Üniversitesi
Y.Doç. Dr. Tolga Ünlü, Mersin Üniversitesi
Doç. Dr. Arzu Kocabaş Diren, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Doç. Dr. Serap Kayasü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Türel, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Y.Doç.Dr. Emine Yetişkul, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Öğr. Gör. (YZ), Gökhan Ünal, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Melih Ersoy, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof.Dr. Baykan Günay, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Celal Küçükler, Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Dilek Çetindamar, Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr. Şaduman Sazak, Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. İclal Dinçer, Yıldız Teknik Üniversitesi

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Ayda Eraydın, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. İlhan Tekeli, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Asuman Türkün, Yıldız Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Ela Babalık-Sutcliffe, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Bahar Gedikli, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Nil Uzun, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Y. Doç. Dr. Tuna Taşan Kok, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Y. Doç. Dr. Bilge Armatlı Köroğlu, Gazi Üniversitesi
Y. Doç. Dr. Burak Beyhan, Mersin Üniversitesi
Y. Doç. Dr. Güldem Özatağan, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Dr. N. Tunga Köroğlu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
Araş. Gör. Melih Gürçay, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Araş. Gör. Ezgi Orhan, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Araş. Gör. Ender Peker, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Araş. Gör. Bilge Serin, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Selçuk Sertesene, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

Turizm Sektöründe Benzer Ve Farklı Yönleriyle Mekânsal Bilgi Dinamikleri: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme *

Murat Ali Dulupçu, Hidayet Keskin, Canan Şentürk, Onur Sungur, Aykut Sezgin, Gökhan Özkul, Onur Demirel¹

Öz: Bu çalışmada, inovasyon, bilgi ekonomisi, bölgesel kalkınma ve yakınlık konularında geleneksel yakınlığa dayalı inovasyon modelleri eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmakta ve bu modellerin bir uzantısı olarak uzak mesafeli etkileşimlere ve bilginin artan hareketliliğine vurgu yapan çok-yerelli ve çok-ölçekli “bilgi dinamikleri” yaklaşımı ele alınmaktadır. Bu kapsamda, bilgi dinamikleri yaklaşımı; bilginin farklı türleri (analitik, sentetik, sembolik), üretim aşamaları (araştırma, deneme, kullanma), yakın ve uzak mesafeli etkileşimleri, bölge dışından gelen bilginin bölgesel bağlam ile birleşmesi ve bunu sağlayan mekanizmalar kapsamında -teorik olarak- tartışılmaktadır. Kavramsal ve teorik tartışmayı takiben, teorinin gerçeklere uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla, EURODITE projesinde yer alan ortaklardan turizm sektörünü inceleyen ülkelerin (Türkiye, İsviçre, İsveç, Almanya ve Danimarka) yaptıkları vaka analizleri birbirleri ile karşılaştırmalı olarak benzer ve farklı yönleriyle değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnovasyon, Bilgi dinamiği, Mekan, Turizm Sektörü

Abstract: In the paper, traditional proximity based innovation models are examined for innovation, knowledge economics, regional development and proximity with a critical approach and as an extension of these models the approach of multi-local and multi-scalar “knowledge dynamics” that emphasize long-distance interactions and increasing mobility of knowledge. In this context, knowledge dynamics approach; types of knowledge (analytical, synthetic, symbolic), phases (exploration, examination, exploitation), close and long distance interactions, interaction of extra-regional knowledge with regional context and the mechanisms procuring this interactions are – theoretically – examined. Following conceptual and theoretical discussions, in order to determine whether the theory fits realisations, the case studies on the tourism sectors of partners (Turkey, Switzerland, Sweden, Germany and Denmark) taking part in the EURODITE project are comparatively assessed.

Keywords: Innovation, Knowledge Dynamics, Territory, Tourism Sector

* Bu çalışma, Avrupa Birliği 6. Çerçeve Programı EURODITE Projesi (Contract No: 006187) tarafından desteklenmektedir.

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, muratdulupcu@sdu.edu.tr

1. Giriş

Ekonomik ve inovatif faaliyetlerin mekansal organizasyonu konusunda bölgesel kalkınma literatürü çok sayıda kavram ve kuram üretmiştir. Marshall'ın "endüstriyel bölge" kavramını takiben ortaya çıkan çok sayıda kavram (yenilikçi çevre, teknokentler/teknoparklar, kümelenmeler, yeni sanayi odakları, bölgesel inovasyon sistemleri, öğrenen bölgeler vb) ekonomik ve inovatif faaliyetlerin belli mekanlarda yoğunlaşmasına ve bu kapsamda da fiziksel yakınlığın önemine vurgu yapmaktadır. Teorik çerçevede yaşanan dönüşümler; bilginin artık mekandan bağımsız olduğunu ve bu bağlamda salt "fiziksel" yakınlığın artık eskisi kadar önemli olmadığını ortaya koymaktadır.

İnovasyon ile ilgili yapılan pek çok çalışmada, inovasyon bir sonuç olarak ele alınmakta ve inovasyonun çıktı göstergelerine odaklanılmaktadır. Patent ve yeni ürün/hizmet sayısına bakılarak firmaların/bölgelerin/ülkelerin yenilikçi kapasitesini açıklamaya çalışan bu yaklaşımda, inovasyonun kaynağı olarak Ar-Ge harcamaları ve personeli gibi kantitatif veriler kullanılmaktadır. Ne var ki; bu "girdiler", küçük işletmelerdeki ve hizmet sektöründeki yenilikçi faaliyetleri açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Girdi ile çıktı arasında yaşanan bilgi süreçleri ihmal edilmekte, bu ise teorik açıdan bir "boşluk" yaratmaktadır. Dolayısıyla; bu sürecin arka planında yer alan bilgi türleri, kaynakları ve etkileşimlerinin araştırılması, bir diğer ifadeyle bilginin akışının ve "rotasının" saptanması ihtiyacı doğmaktadır. Bunun sonucunda, geleneksel mekansal inovasyon modellerinin yerini çok yerelli ve çok ölçekli bilgi dinamikleri almaktadır.

Turizm sektörü, "çok-yönlü" ve pek çok farklı hizmeti içerisinde barındıran bir sektör olarak inovasyonun arka planında yatan bilgi süreçlerinin incelenmesi için uygun bir saha teşkil etmektedir. Çalışmada bu bağlamda öncelikle gelişen yeni inovasyon ve bilgi kavramları incelenecektir. İkinci bölümde mekansal inovasyon modelleri tarihsel sıralamaya göre kıyaslanacak ve bilgi dinamikleri kavramı tanımlanacaktır. Üçüncü bölümde bilgi dinamiklerinin analitik çerçevesi, öğrenme süreçlerine ve gelişim süreçlerine göre iki paralel ayrımla incelenmektedir. Dördüncü bölümde turizm sektörünün bilgi hareketliliğinin yapısı, bilgi dinamikleri kavramının sektöre giydirilmesi ve özelliklerinin ortaya konması ile irdelenmektedir. Beşinci bölümde turizm alanında bölgesel dönüşüm yaşamış dört dünya örneği sunulacak ve aralarındaki benzerlik – farklılıklar tartışılacaktır. Son bölümde ise bilgi dinamikleri yaklaşımının politika açısından sonuçları turizm sektörü temelinde analiz edilecektir.

2. Bölgesel Kalkınmada Bilgi Ekonomisi: Geleneksel Yaklaşım Olarak Mekânsal İnovasyon Modellerinin Doğası Ve Eksiklikleri

Bilgi ekonomisinin hem teorik alanda hem de politika yapıcılarının ajandasında daha güçlü yer edinmesi inovasyonun gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Özellikle teknik olmayan inovasyonun (örneğin kültürel ve sosyal) hizmet sektöründe önemli yer edinmesi inovasyon yaklaşımlarının, teknolojik inovasyonun ötesinde bilgi dinamiklerini içerecek şekilde geliştirilmesi gereksinimini daha da güçlendirmiştir (Crevoisier ve Jeannerat 2009). Moulaert ve Sekia (Moulaert ve Sekia, 2003) Simmie (Simmie, 2005) ve de Lagendijk (Lagendijk, 2006: 385-399)'e ait literatür eleştirileri bölgesel kalkınmaya ait resmin gelenekselin ötesine geçme çabalarını teyit eder niteliktedir. Elbette bu gözden geçirmelerin hepsi tamamen "yeni" olma iddiasında değildir.

Makro temelli ulusal ve sektörel inovasyon yaklaşımı ile başlayan ve daha çok göstergelere (niceliksel) dayandırılan bölgesel kalkınma ve inovasyon ilişkisinin teorik temelleri (Lundvall, 1992; Nelson, 1993, Malerba, 2002), zamanla bölgesel düzeye ve niteliksel kavramlara (Storper, 1993; Cooke 1992, 1998) doğru kaymıştır.

İnovasyonun ortaya çıkışı 'coğrafi yakınlık' çerçevesinde ideal ölçek olan bölge düzeyinde ele alınmış ve bu ölçekte farklı türden aktörlerin bilgiyi uyguladığı, paylaştığı ele alınmıştır. Bu analiz biçimi Moulaert and Sekia'nın (2003) TIM (mekansal inovasyon modelleri) başlığında topladığı modelleri kapsamaktadır. TIM; yenilikçi çevre, endüstriyel bölge, bölgesel inovasyon

sistemleri, yeni sanayi odaklıları ve öğrenen bölge modellerini kapsamaktadır. Bölgesel inovasyon sistemleri (Cooke 1992, 1998) ve yenilikçi çevre (Aydalot ve Keeble 1988; Camagni 1991). Özetle inovasyon farklı aktörlerin etkileşimini içeren mekansal olarak sınırlı bilgi yoğun öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 1. Mekansal İnovasyon Modelleri ve Temel Özellikleri Kaynak: Moulaert ve Sekia, 2003: 294.

	Yenilikçi Çevre	Endüstriyel Bölge	Bölgesel İnovasyon Sistemleri	Yeni Sanayi Odakları	Öğrenen Bölge
İnovasyon Dinamikleri	Firmaların aynı çevredeki diğer aktörlerle ilişkileri yoluyla yenilik yapma kapasitesi	Aktörlerin inovasyonu ortak değerler sistemi içinde uygulama kapasitesi	İnovasyon araştırma ve geliştirilmenin karşılıklı etkileşimli, kümülatif ve özel bir sürecidir.	AR-GE'nin ve onun uygulamasının bir sonucudur ve yeni üretim metotlarının uygulanması (örneğin TZÜ)	Bölgesel inovasyon sistemleri gibi fakat teknolojinin ve kurumların birbirine bağlı evrimleşmesi vurgulanır.
İnovasyon Kurumlarının Rolü	Araştırma sürecinde kurumların çok önemli rolü var (Üniversiteler, firmalar, kamu kurumları vs.)	Kurumlar, inovasyonu ve kalkınmayı besleyen sosyal düzenlemeyi sağlar.	Yeni sanayi odaklarında olduğu gibi tanımlamalar yazarlar arasında farklılık göstermektedir. Hepsi kurumların örgütün içinde ve dışında davranış düzenlemelerine öncüllük ettiğine katılmaktadır.	Firmalar arası işlemlerin koordinasyonunda ve girişimsel aktivitenin dinamikleri konusunda sosyal düzenlemeler	Bölgesel inovasyon sistemleri gibi fakat kurumların rolü üzerine daha güçlü odaklanma vardır.
Bölgesel Kalkınma	Bölgesel görüş yenilikçi çevre ve aktörlerin bir atmosfer içinde yenilik yapma kapasitesi üzerine kuruludur.	Bölgesel görüş mekansal birlik (dayanışma) ve bölgenin esnekliği üzerine kuruludur. Bu inovasyonun bir parçasıdır.	Bölge, karşılıklı etkileşimli öğrenmenin ve yönlendirici düzenlemenin bir sistemi olarak görülür.	Sosyal düzenleme ve yığılmış üretim sistemleri arasında karşılıklı etkileşim	Çift dinamik: teknolojik ve teknolojik dinamikler; sosyo-ekonomik ve kurumsal dinamikler
Kültür	Güven ve karşılıklı ilişkiler kültürü	Endüstriyel bölge aktörleri arasında paylaşılan değerler: güven ve karşılıklılık	Öğrenmenin kaynağı karşılıklı etkileşimdir.	Network (ağbağlaşma) ve sosyal karşılıklı etkileşim kültürü	Yeni sanayi odaklarındaki gibi, fakat ekonomik ve sosyo-kültürel hayat arasındaki karşılıklı etkileşime güçlü odaklanma
Aktörler Arasındaki İlişki	Destek alanının rolü: firmalar arasında, firmalarla firmanın ortakları, tedarikçiler ve müşterileri arasında stratejik ilişkiler	Network sosyal bir düzenleme örneğidir. Network hem rekabetin hem de işbirliğinin birlikte var olmasını olanaklı kılar.	Network, karşılıklı etkileşimli öğrenmenin bir örgütsel biçimidir.	Firmalar arası işlemler	Aktörlerin ağbağlaşması
Çevre İle İlişki Tipleri	Aktörlerin, davranışlarını çevrelerinde olan değişimlere uyarlama kapasitesi. Çok "yoğun" ilişkiler: destek alanının üçüncü boyutu.	Çevre ile ilişkiler bazı kısıtlamaları ve yeni fikirleri kabul ettirir; çevredeki değişimlere tepki vermek gerekir; "yoğun" ilişkiler, çevrenin sınırlı mekansal görüşü.	İçerideki özel ilişkiler ve çevrenin kısıtlamaları arasında denge vardır, "yoğun" ilişkiler	Topluluk düzenlemesinin ve sosyal yeniden üretimin dinamikleri	Bölgesel inovasyon sistemleri gibi

Günümüzde inovasyonun yakınlığa dayanan aktörler arasında ortaya çıkacağına dair görüş sorgulanmaktadır (Torre 2008; Gertler ve Levitte 2003, Bathelt vd. 2004). Bu görüşe göre tek başına coğrafi yakınlık organize olmadığı veya desteklenmediği zaman her zaman inovasyonla sonuçlanmayabilir (Torre ve Rallet 2005). Örneğin Boschma, zihinsel ve sosyal yakınlığı öğrenme faaliyetleri için önemli görmektedir (Boschma 2005). Torre ise geçici coğrafi yakınlık

kavramı çerçevesinde kısa ve orta vadeli ziyaretlerin, bilgi değişimini sağlayacak yeterli yapıyı oluşturabileceğini belirtmektedir (Torre, 2008). Benzer şekilde Maskell vd. (2006) geçici kümelenme olarak adlandırdıkları fuarlarda bilgi üretiminin mümkün olabileceğini belirtmektedirler. Benzer şekilde inovasyonun aşırı bölge odaklı olması da eleştirilmektedir (Dicken ve Malmberg 2001; Bunnell ve Coe 2001, Oinas ve Malecki 2002). Oinas ve Malecki (2002)'nin 'inovasyonun uzamsal sistemleri - spatial systems of innovation' (SIS) kavramsallaştırması coğrafi yakınlığı tamamlayıcı öğeler içermektedir.

TİM'de elbette yerel-dışı bağlantılar ve bunların inovasyondaki rolü tamamen dışlanmış değildir. Nitekim yakınlığın etkisi ve de 'yerel bilgi yapışkanlığı - the "stickiness" of local knowledge' (Asheim ve Isaksen, 2002), ile dış bağlantılar teorik olarak yeterince ilgi görememişlerdir. (Oinas ve Malecki, 2002). Bu yüzden inovasyonda farklı uzam ve ölçeklerde bağlantılar ve ilişkiler önemlidir (Bunnell ve Coe 2001). Bu çerçevede bilginin kaynağı küresel ölçekte bulunabilir; firmalar belirli bir çapta faaliyet gösterebilir de mekansal olarak sınırlı değildirler. 'Çok ölçekli - multi-scalar' görüşü inovasyonu oluşturan çevrenin sürekli ve dinamik bilgi ve teknoloji değişimine maruz kaldığını ifade etmektedir. Bu ortam doğal olarak sektörel ve bölgesel idari sınırların ötesine geçmektedir. Bu nedenle bilginin nereden geldiğini, farklı ölçeklerde aktörlerle nasıl etkileşim içerisinde olduğunu, işbirliğinin nasıl şekillendiğini belirginleştirmek gerekmektedir.

3. Bilgi Dinamiklerinin Analitik Çerçevesi

Bilgi dinamikleri, bilginin kendisinin ve çok sayıdaki hareket etme, dönüştürülme ve yaratılma yöntemlerinin değişmesinden kaynaklanmaktadır. Bilgi dinamiklerinin sonucu, örneğin yeni veya geliştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet), organizasyon veya süreç gibi bir inovasyon olabilir. Bilgi dinamikleri, öğrenen, araştıran veya yeni bilgiyi dağıtan ve eski ve yeni bilgiyi ekonomiye uygulayan bireysel aktörlerin veya grupların etkileşimleridir. Bu, bilgi işçilerinin istihdamı, eğitim, danışmanlık ve iç ve dış kaynak kullanımı gibi faaliyetleri içerebilir.

Bireysel aktörler veya gruplara arasındaki etkileşim olarak tanımlanan bilgi dinamiklerinin firma düzeyi ve mekansal düzey olmak üzere iki türü mevcuttur: firma düzeyi bilgi dinamikleri (FKDs: Firm Level Knowledge Dynamics) ve mekansal bilgi dinamikleri (TKDs: Territorial Knowledge Dynamics). Mekansal bilgi dinamiklerinde mekan olarak kabul edilen bölgedeki ilgili sektöre dair bilgi oluşumları, edinimleri ve akışları incelenmektedir. Bu bağlamda bölgenin bilgi yaratma, bilgi edinme ve bilgiyi masnetme kapasiteleri incelenmektedir.

Günümüzde bilgi, bilginin yaratılış amacına göre değil (örneğin zooloji için mi, botanik için mi yoksa jeoloji için mi üretildiğine bakılarak değil), bilginin üretilmesinde ortaya çıkan (öğrenme) süreçlerine ve bu bilgilerin yararlılığının değerlendirilmesi kriterine göre çeşitlere ayrılmaktadır. Bu bağlamda ilk akla gelen ayrım Asheim'in Sentetik-Analitik-Sembolik (SAS) bilgi ayrımıdır. Buna göre *Sentetik Bilgi*, esasen, aletler ve uygulamaya dönük tasarım ile ilgili ve beşeri problemlere çözüm bulan mühendislik bilgisini içerir. *Analitik Bilgi* ise, esasen, doğal ve sosyal dünyanın özelliklerini anlamak ve açıklamak için geliştirilen bilimsel bilgiyi içerir. Öte yandan *Sembolik Bilgi* kültürel anlamlar, semboller, ahlak kuralları ve estetiğin yaratılması ve bunlar arasındaki iletişim ile ilgilenen bilgi türüdür.

Analitik bilginin yaratılması kodlanmış açıklama ve kanıt içerir, sosyal ve insani bilimleri içeren formal, bilimsel süreçler aracılığıyla geliştirilir ve dolayısıyla analitik bilgi büyük ölçüde mobildir ve mekanlar arasında transfer edilebilir. Buna karşın sentetik bilgi, 'fonksiyonelite' kriteri temelinde değerlendirilir. Sentetik bilgi *yaparak öğrenme* ve teknik ve sosyal 'mühendislik'te uygulanan *etkileşimle öğrenme* aracılığıyla gelişir. Sentetik bilgi ana olarak örtüktür ve konuya özeldir fakat aynı zamanda önemli derecede kodlanmış kısma sahiptir ve bu sayede profesyonel topluluklar arasında mekansal olarak mobil olabilir. Sembolik bilgi ise 'anlam' kriterine göre değerlendirilir, açık-uçlu yaratıcı ve artistik düşünce, performans ve etkileşim aracılığıyla geliştirilir ve genellikle kabul edilmiş teamülleri yeni yollarla kombine eder veya tekrar-yorumlar, dolayısıyla sembolik bilgi ana olarak (her zaman değil) örtüktür, büyük

oranda sosyal ve kültürel bağlamlara bağlıdır ve coğrafi mekanlar arasında genellikle doğrudan transfer edilemezler. (Eurodite, WP8 Report, 2010; 79-80)

Analitik/bilimsel ve sentetik/mühendislik bilgisini içeren çalışmalarda inovasyon ve bilgi yaratımı araştırmaları oldukça yaygın iken bilginin sembolik/yaratıcı kategorisinin ekonomik rolü üzerine çalışmalar daha nadirdir. Sembolik bilginin sadece artistik, güzel sanatlarla ilgili-kültürel, estetik faaliyetler ile değil, aynı zamanda daha genel ve popüler kültürle de ilgilidir. Örneğin, saç kesimi gibi kişisel hizmetler büyük ölçüde sembolik bilgiye dayanır.

Bilgiye dair diğer bir ayrım da inovasyonların farklı aşamaları ve yeni bilginin yaratılmasından bu bilginin ticarileştirilmesi ve kullanılmasına kadar geçen bilgi gelişimi sürecinde bilginin aşamaları arasında ayrım yapan *keşif*, *deneme*, *kullanma* (3E: exploration-examination-exploitation) ayrımıdır. Bu üç aşamalı model 1991’de J. G. March tarafından geliştirilen ve keşif ve kullanma aşamalarını içeren orijinal modelin genişletilmesi ile elde edilmiştir. Bu ikili model, teknolojik inovasyon, organizasyonel adaptasyon ve öğrenme, karşılaştırmalı üstünlük ve pek çok konu üzerinde oldukça etkili olmuştur. March’ın ikili kavramsallaştırılmasında keşif ve kullanma bilgi gelişiminin geçici olarak ayrıştırılmış aşamaları olarak değil, iki kapsamlı bilgi stratejisi olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda *keşif*, firmaların yeni bilgi üretme veya elde etme çabalarında yetilerini artırma süreci; *kullanma* ise, firmaların ürettikleri-elde ettikleri bu bilgileri yeni organizasyonel ürün ve süreçler yaratmak için hızlı biçimde kullanma yetilerini artırma süreci olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bunlar, birbirlerinden farklı-ayrı süreçleri değil, bilgi aşamasından bilginin ürün aracılığıyla ticarileştirilmesine kadar geçen sürede izlenen stratejileri ifade etmektedir. Bu stratejilere son yıllarda bir de *deneme* aşaması eklenmiştir. *Deneme* de, bilginin ürüne dönüştürülmesinden sonra ürünün ticarileştirilmesinde başarı elde edilip edilmemesi konusunda, ürünün standartlara-ihtiyaçlara uygunluğu konusunda önbilgi elde edilmesine yarayan test süreci olarak tanımlanabilir.

Tablo 2. Bilgi Girişi ve Yeniden Sirküle Olma Kanalları

Faaliyetler	İşyeri/Emek Piyasası Hareketliliği	Kodlanmış Bilgi Elde Edilmesi	Firmalar-Arası Etkileşimler
<ul style="list-style-type: none"> • Konferanslar • Endüstriyel fuarlar • Seminerler • Profesyonel organizasyon toplantıları 	<ul style="list-style-type: none"> • Yeni işveren ile çalışma • Serbest meslek sahibi olma ve danışmanlık • Bilgi yoğun faaliyetler • Farklı işyerlerinde eğitim 	<ul style="list-style-type: none"> • İnternet araştırması • Basılı yayımlar • Lisans anlaşmaları • Patent satın alma 	<ul style="list-style-type: none"> • Tedarikçi/müşteri ilişkileri • İşbirlikçi rekabet öncesi araştırma • Ürünlerin birlikte geliştirilmesi

Bilginin ne türden olduğu (sentetik, analitik, sembolik) ve hangi süreçlerde kullanıldığına (keşif, deneme, kullanma) ek olarak bir de bilginin firmalar/bölgeler-arası akışına (veya akmamasına) göre de bilgi dinamikleri mevcuttur. Diğer bir ifade ile bilginin mobilitesi ve/veya belirli bir firmada/bölgede içselleştirilebilmesi de bilgi dinamiklerinin özelliklerinden biridir. Bu bağlamda, *bilginin çıpalanması* (knowledge anchoring) bölge dışından gelen bir bilginin bölgede ‘yer etme’si ve ‘yeniden-sirküle olması’ anlamına gelmektedir. Yer etmeden kasıt, bilginin sadece bilgiyi herhangi bir dış kaynaktan bölgeye taşıyan/adapte eden kişi-firma tarafından kullanılması değil bölgede yer alan firma ve kurumlar tarafından kullanılmasıdır. Bu süreç, bilginin bölge geneline yayılmasının yanında, yeni bilgilerin geliştirilmesi veya var olan bilgiler ile yeniden-kombine edilmesi süreçlerini de içerebilir. Bu bağlamda, *bilginin çıpalanması*, bir organizasyon veya bölgenin dışsal bilgiye ulaşma ve bir şekilde bundan faydalanma yeteneği olarak da tanımlanabilir. (Tablo 2.) Burada firma veya bölgenin *masnetme kapasitesi* de önem arz etmektedir. İki terim arasındaki fark ise *masnetme kapasitesinin* gelen bilginin firma-bölge tarafından ne şekilde içselleştirildiğini açıklarken, bilgi çıpalanmasının, bu sürece ek olarak bilginin firmaya-bölgeye geliş aşamasını da açıklamaya çalışmasıdır.

4. Turizm Sektörünün Bilgi Dinamikleri Açısından Değerlendirilmesi

Turizm ürünlerinin en önemli özelliği, “çok-yönlü” olması ve pek çok farklı hizmeti içerisinde barındırmasıdır. Turizm sektöründe üretim zincirinin temel unsurlarının ortaya konulmasında 3

önemli nokta bulunmaktadır. Birincisi; diğer hizmet sektörlerinde olduğu gibi turizm sektöründe de, üretilmeden önce laboratuvar ortamında test edilme imkânı bulunmayan “fiziki olmayan/soyut ürünler” üretilmektedir. İkincisi; turizm ürünleri aynı anda üretilmekte ve tüketilmektedir. Üçüncüsü; turizm ürününü oluşturan hizmetlerin heterojenliğidir. Bu kapsamda, turistler temel olarak şunları talep etmektedirler (Halkier, 2005: 7):

- Özel veya kamu taşımacılık şirketleri aracılığıyla yapılan ulaşım/seyahat hizmetleri
- Yiyecek/içecek, barınma ve konaklama gibi imkânları sunan yerinde hizmetler
- Müze ziyaretleri, dinsel mekan ziyaretleri, konferanslara katılım, doğa yürüyüşleri gibi spesifik faaliyetleri kapsayan yerinde aktiviteler

Turizm sektörünün yukarıda bahsedilen tüm bu spesifik özelliklerinden dolayı, turizm sektöründe ürün yaratılması süreci, bu süreçte bilginin rolü ve öneminin ortaya konulması aşağıdaki nedenlerden dolayı karmaşık görünmektedir (Halkier, 2006b: 7):

- Turizm sektöründeki ekonomik faaliyetlerin sınırlarının belirlenmesi, diğer sektörlerde olduğundan daha zordur.
- Turizm sektörü, turizm ürünlerinin heterojen doğası gereği ve pek çok diğer sektörü de (ulaşım, konaklama, yiyecek-içecek, eğlence vb) içine aldığı için diğer sektörlerden oldukça farklı bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Turizm sektöründe inovasyon ve bilgi süreçleri ile ilgili literatürde çok fazla çalışma yapılmamıştır.

Turizm sektöründe faaliyet gösteren hizmet sağlayıcıların ortak bir özelliği, aktörlerin tümünün dışarıdan gelecek olan bilgilere ihtiyaç duymasıdır. Otel zincirleri, ulaşım şirketleri ve gönüllü spor aktiviteleri sağlayıcıları büyük ölçüde KIBS (bilgi yoğun iş sektörleri) sektörlerine bağımlıdırlar. Hangi ülkeden gelen turistin hangi hizmeti talep ettiği, ne tür özelliklere sahip olduğu ve piyasada o anda en çok talep edilen hizmetin ne olduğu gibi konularda araştırma yapan KIBS şirketleri, söz konusu turizm hizmet sağlayıcılarına sürekli bilgi aktarmak zorundadır. Aynı şekilde yerinde hizmetleri sunan konaklama ve beslenme sektörleri de KOBİ'lere bağımlı olarak faaliyetlerini sürdürebilirler. Kısacası turizm sektörünün bilgi bağlamında ana özelliği, birçok aktörün etkileşim içerisinde olduğu bir network sergilemesi ve genellikle bilgiyi kullanan konumda olmasıdır (Halkier, 2007: 17).

Tablo 3. Turizm Sektöründe Bilgi Yaratılması Süreci Kaynak: Halkier, 2006b: 14

	Analitik Bilgi	Sentetik Bilgi	Sembolik Bilgi
Araştırma <i>Exploration</i>	-	Pazar Araştırması	Pazar Araştırması
Deneme <i>Examination</i>	-	Pazar Araştırması	Pazar Araştırması
Kullanma <i>Exploitation</i>	-	Ürün Geliştirme	Ürün Geliştirme

Turizm sektöründe formal Ar-Ge yoluyla bilgi elde edilmesi pek mümkün olmamaktadır. Bunun yerine, başka yerlerde geliştirilen yeni teknolojilerin ve organizasyonel biçimlerin uygulaması aracılığıyla dışsal bilginin kullanılması söz konusu olmaktadır (Malerba, 2004: 9-41). Bir başka ifadeyle bilginin “kullanma” süreci hakim olmaktadır. Bilginin “araştırma/keşif” ve “deneme” süreçleri ise sınırlı kalmaktadır. Turizm sektörünün ihtiyacı olduğu bilgilerin araştırma ve deneme süreçleri, pazar araştırması adıyla KIBS sektörü tarafından karşılanmaktadır. Turizm sektörü bilgiyi ürün geliştirme aşamasında kullanmakta ve piyasaya ürünü sunmaktadır. Turizm sektöründe analitik bilginin varlığından söz etmek zordur. Çünkü turizm için Ar-Ge laboratuvarlarında, dış dünyaya kapalı olarak bir bilgiyi üretmek mümkün değildir. Turizm sektöründe yaratılan bilginin büyük bir kısmı, yeni aktivitelerin geliştirilmesinde pazar iletişimi ve KOBİ'ler arasında networklerin kurulması gibi konuların önemi nedeniyle “sentetik” ve “sembolik” bilgi olmaktadır (Hjalager, 2000: 199-213; Decelle, 2006: 85-106; Dredge, 2006:

269-280). Bu bilgilerin yaratılması süreci de büyük ölçüde potansiyel turistlerin tercihlerinin belirlenmesine odaklanan pazar/piyasa araştırmasına dayanmaktadır. Yapılan bu pazar araştırması sonucunda elde edilen sentetik ve sembolik bilgiler, yeni ürünlerin geliştirilmesinde kullanılmaktadır. Özellikle tur operatörleri, farklılaştırılmış ürünler aracılığıyla müşteri taleplerine ayak uydurabilmek ve mevcut pazar paylarını koruyabilmek için sektörün diğer aktörlerine kıyasla daha yenilikçi olabilmektedirler (Stamboulis ve Skyannis, 2003: 35-43).

5. Ülkelerden Bölge Örnekleri

Bu bölümde, teorik çerçevede ele alınan bilgi dinamikleri yaklaşımının turizm sektöründeki geçerliliği araştırılmaktadır. Bu kapsamda, bilgi türleri ve bilgi oluşum süreçleri açısından turizm sektörünün durumu ele alınmaktadır. Bu amaçla, turizm sektöründe bilgi dinamiklerinin araştırıldığı 4 ülke-bölge incelenmektedir. Bunlar;

- (1) Türkiye – Antalya bölgesi,
- (2) İsveç – Skane bölgesi,
- (3) Danimarka – Kuzey Jutland bölgesi ve
- (4) Almanya Kuzey Rhine-Westphalia bölgesidir.

Bu bölgelerin ortak özelliği, bölgenin gelişim süreci içerisinde turizm sektörünün ön plana çıkması ve bölgenin dönüşümünde turizm sektörünün önemli rol oynamasıdır. Bu bakımdan, bölgede turizm sektöründe ortaya çıkan yenilikçi faaliyetlerin ve bilgi dinamiklerinin analizi yapılmaktadır.

Bölgesel gelişim perspektifinden bakıldığında; Danimarka'nın Kuzey Jutland bölgesi 1970'li yıllardan itibaren büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Söz konusu tarihten itibaren, bölgenin geleneksel ağır sanayiye dayalı yapısı değişmeye başlamış ve sanayi sektörünün payı giderek azalmıştır. Yaşanan dönüşüm ile birlikte, Kuzey Jutland bölgesi özellikle turizm sektörü açısından önemli bir bölge haline almıştır. Turizm sektörü, Kuzey Jutland bölgesindeki ekonomik faaliyetlerin başında gelmektedir. Bilgi dinamikleri açısından ele alınacak olursa, bu örnek olay için sorulacak temel soru şudur: Ağır sanayiye dayalı olan bir bölgenin 30 yıl içerisinde turizm sektöründe ön plana çıkmasını sağlayan dönüşüme kaynak oluşturan bilgi türleri ve bilgi üretim süreçleri nelerdir?

Benzer şekilde, Almanya'nın Kuzey Rhine-Westphalia bölgesi de yüksek düzeyde sanayileşmiş bir bölge konumundan, hizmet sektörüne odaklı bir ekonomiye doğru evrilmektedir. Belçika ve Hollanda ile sınır komşusu olması, Avrupa'da merkezi bir konuma sahip olması ve ulaşılabilirlik açısından inanılmaz bir avantaja sahip olması (İngiltere ile İtalya arasında Kuzey-Güney hattı ve Rotterdam ile Doğru Avrupa arasındaki Batı-Doğu hattı bu bölgede kesişmektedir) bölgeyi turizm sektöründe avantajlı kılmaktadır. Bu durumda, İsveç'in Kuzey Jutland bölgesindeki dönüşüm için sorulan soru, bu bölge için de geçerli olmaktadır. Bir bölge, sanayiye dayalı yapıdan turizm sektörüne dayalı bir yapıya nasıl evrilmektedir ve bu süreçte hangi bilgi dinamikleri rol almaktadır?

İsveç'in Skane (Scania) bölgesi de 3 tarafı denizlerle çevrili bir turizm bölgesidir. Bölgede turizm, hem kentsel hem de kırsal alanlarda önemli bir ekonomik faaliyet durumundadır. Ancak, bu bölgenin turizm sektöründe ön plana çıkmasını sağlayan geleneksel deniz-kum-güneş turizmi değildir. Bölge, özellikle yeni medya (new media) ve film turizmi sektöründe ön plana çıkmaktadır. Film turizmi, bölgede ortaya çıkan ilginç bir alan olup, bu alanın ortaya çıkışında rol oynayan aktörlerin, süreçlerin ve bilgi türlerinin incelenmesi de önem arz etmektedir.

Son olarak, turizm sektörünün ön plana çıktığı bir diğer bölgede Antalya bölgesidir. Antalya bölgesinin tarihsel gelişimine bakıldığında, bu bölgenin Kuzey Jutland veya Kuzey Rhine-Westphalia bölgelerinin aksine hiçbir zaman sanayileşmiş bir bölge olmadığı görülmektedir. Antalya bölgesi, gelişimini turizm üzerine oturtmuştur ve "Türk Rivierası" unvanını almış ve dünyaca tanınan bir turizm bölgesi haline almıştır. Ancak, bugüne kadar bölgede deniz-kum-güneş turizmi hâkim olmuş ve turizm aktörleri de geleneksel turizmin ötesine geçememekten

şikâyet etmektedir. Son zamanlarda ise; Antalya'nın turizm sektöründe yenilikçi faaliyetler ve farklı alanlarda ortaya çıkan turizm bilgi dinamikleri göze çarpmaktadır. Antalya'nın, ele alınan diğer bölgelerden farkı; sanayiden turizme doğru evrim geçirmesi değil, zaten turizme dayalı gelişimini geleneksel kitlesel turizmden farklı alanlara doğru kaydırma çabasıdır. Bu bakımdan; bölgede ortaya çıkan bilgi dinamikleri ve bölgenin son zamanlarda turizm sektöründe farklı alanlarda yaptığı atımlarda rol alan aktörler, bilgi türleri ve süreçleri de dikkate değer bir inceleme konusu olmaktadır.

Tablo 4. Turizm Bilgi Dinamikleri: Ülke ve Bölge Örnekleri

Ülke - Bölge	Dönüşümün Niteliği	Bilgi Dinamikleri
Almanya Kuzey Rhine-Westphalia	Yeni turizm alternatifleri geliştirilmesi	Futbol Turizmi Endüstriyel Kültür Rotası Loveparade Müzik Festivali
İsveç Skane	Yeni medya sektörünün gelişimi	Film Turizmi
Danimarka Kuzey Jutland	Destinasyon gelişimi	"Top of Denmark" girişimi Tüm-Yıl (All-Year) Turizmi Kültürün Bölgeselleşmesi
Türkiye Antalya	Geleneksel turizmin aşılması ve yeni turizm alanları yaratılması	HIP ² oteller Futbol turizmi Organize Eğlence Bölgeleri

Bu kısımda ele alınan tüm ülke-bölge örneklerinin ortak noktası; bölgesel gelişim sürecinde ciddi bir farklılaşma ortaya çıkması ve bu evrimleşme sürecinde turizm sektörünün ön plana çıkarak bölgesel dönüşümde önemli rol oynamasıdır. Tüm bölgelerde, turizm sektöründe yenilikçi faaliyetler ve bilgi dinamiklerinin önemli rol oynadığı görülmektedir. Ancak, turizm sektöründe bu dönüşümde rol oynayan bilgi türleri ve bilgi oluşum süreçleri açısından, teorik çerçeveye ile uyum bulunmakta mıdır?

Söz konusu bölgelerde yapılan vaka analizleri sonucunda genel bir değerlendirme yapılacak olursa, turizm sektöründe gözlemlenen bilgi türleri ve bilgi üretim süreçlerinin, teorik çerçeve ile uyumlu olduğu görülmektedir. Turizm sektöründe bilgi üretim süreçlerinin doğası ve bu süreçlerde ortaya çıkan bilgi türlerine ilişkin değerlendirmeler aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 5. Turizm Sektöründe Bilgi Türlerinin ve Bilgi Üretim Süreçlerinin Önemi

Önem	Bilgi Aşamaları			Bilgi Türleri		
	Keşif	Deneme	Kullanma	Analitik	Sentetik	Sembolik
Düşük	-	●	-	-	-	-
Orta	-	-	-	-	-	-
Yüksek	-	-	●	-	●	●

Teorik bölümde ele alındığı ve yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, turizm sektöründe bilgi üretim aşamalarında en önemli aşama bilginin kullanma aşaması olmaktadır. Söz konusu bilgi aşaması, bir diğer ifadeyle, turizm sektöründe, başka alanlarda yaratılmış olan bilginin ekonomik amaçlarla kullanıldığını ifade etmektedir. Bununla birlikte, ele alınan vaka analizlerinde düşük düzeyde de olsa araştırma aşamasının da önemli olduğu görülmektedir. Bu, turizm sektöründe yenilikçi faaliyetlerde ve bilgi dinamiklerinde, bilginin kullanım aşamasına geçilmeden önce potansiyel olarak yararlı olan bilgilerin / deneyimlerin / başarılı örneklerin araştırıldığı anlamına gelmektedir. Ancak, teorik bölümle de uyumlu olarak, turizm sektöründeki bilgi dinamiklerine yönelik incelenen vaka analizlerinin hiçbirisinde bilginin keşif sürecinin kullanıldığını söylemek mümkün değildir.

² *Highly Individual Places*

Bilgi türleri ile ilgili değerlendirme yapılacak olursa, turizm sektöründeki bilgi dinamiklerinin, - yine teorik çerçeve ile uyumlu olarak- ağırlıklı olarak yüksek düzeyde sentetik ve sembolik bilgiye dayalı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Ele alınan vaka analizlerinde söz konusu bilgi türlerinin yüksek düzeyde önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Turizm sektörü, doğası gereği, kültürel temelli ve yaratıcılık unsurlarını içeren sembolik bilgiye dayalı olarak gelişen bilgi dinamikleri sergilemektedir. Bununla birlikte, turizm sektöründe, imalat sektöründeki bilgi dinamiklerinin aksine herhangi bir analitik bilgi kullanımından söz etmek mümkün değildir.

6. Yeni Yaklaşımın Politika Açısından Sonuçları

Bilgi ekonomisinin hem teorik alanda hem de politika yapıcılarının ajandasında daha güçlü yer edinmesi inovasyonun gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Özellikle teknik olmayan inovasyonun (örneğin kültürel, sosyal) hizmet sektöründeki önemi, inovasyon yaklaşımlarının, teknolojik inovasyonun ötesinde bilgi dinamiklerini içerecek şekilde geliştirilmesi gereksinimini daha da güçlendirmektedir (Crevoisier ve Jeannerat, 2009: 1224). Bu açıdan çalışmanın bu bölümünde, genel stratejik yönelim, politika hedefleri, kullanılan politika araçları ve politika yönetiminin bilgi dinamiklerini etkileyen politikaların oluşturulmasındaki etkileri analiz edilmektedir. Özetle bilgi dinamikleri açısından fark yaratan politikaların belirlenmesi ve yeni yaklaşımların politika sonuçları üzerinde durulmaktadır.

Kamu politikaları (yerel, bölgesel, ulusal) bölge ve firma düzeyinde bilgi dinamikleri ile ilişkilidir. Politika yapıcıları açısından belirleyici olan husus, oluşturulacak politikanın içerdiği genel ekonomik amaçları veya etkileri olarak belirtilmektedir. Belirli bir politikanın oluşturulmasında, “Yeni gerçekleştirilecek olan ekonomik faaliyetle üretilen mal ve hizmetler, mevcut firmalar tarafından mı yoksa yeni firmalar tarafından mı yapılacak? Bu yeni ekonomik faaliyetlerde miktar ya da kalite açısından bir değişiklik olacak mı?” sorularına yanıt aranmaktadır. Bu aşamada, ürünlerdeki değişiklikler ve ekonomik faaliyetlerin organizasyonu bir araya getirilerek, kamu politikasının dört temel stratejik yönelimine ulaşılmaktadır.

- Genişleme: Mevcut firmaların faaliyet hacminin genişletilmesi (örneğin taşıma maliyetlerinde azalma sonucu artan satışlar, kamu hedef pazarlama sonucunda otellerde artan doluluk oranları)
- Kopyalama: Yeni işletmelerin yaratılması yada sektörün cazibesinin artırılması yoluyla faaliyet hacminin genişletilmesi (örneğin, yeni girişimciler ya da yabancı yatırım için destek)
- Modernizasyon: Mevcut firmalar içinde faaliyetlerin daha rekabetçi hale getirilmesi (örneğin yeni teknoloji yatırımları, işletmeler arası network oluşturulması)
- Yaratıcılık: Yeni firmalar arasında yeni ekonomik faaliyet türleri (örneğin yabancı yatırım, yerli yatırımcılar, mevcut firmalardan ayrılan ve yatırımcıların desteği ile piyasaya giren yeni firma oluşumlarını sağlamak (Halkier, 2010: 32)

Tablo 6. Turizm Sektöründe Kalkınma Stratejileri Açısından Politika Öncelikleri ve Önem Düzeyleri

	Düşük	Orta	Yüksek	
Genel Stratejik Yönelim	Genişleme	•		
	Kopyalama	•		
	Modernizasyon			•
	Yaratıcılık		•	

Çalışma kapsamındaki ülke örnekleri incelendiğinde turizm sektörü açısından yeni teknoloji yatırımları, firmalar arasında network oluşumlarını içeren modernizasyon stratejileri ön plana çıkmaktadır. Yine sektör için bir diğer stratejik hedef olarak yaratıcılık faaliyetleri belirtilmektedir. (Halkier, 2010: 33)

Stratejik hedeflerin somut hedeflere dönüşümünün sağlanması için politika hedeflerinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu açıdan hedef yetkinliklerinin ve kurumsal hedeflerin turizm sektörü açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Turizm sektöründe kurumsal hedefler açısından

firma ya da organizasyonların rolünün bireylere ya da sisteme oranla yüksek olduğu gözlenmektedir. (Halkier, 2010: 34)

Tablo 7. Turizm Sektöründe Bilgi Türleri ve Bilgi Dinamiklerinin Politika Oluşumuna Etkisi

		Düşük	Orta	Yüksek	
Bilgi Türleri ve Bilgi Dinamikleri	Bilginin Aşamaları	Keşif			
		Deneme	•		
		Kullanma			•
	Bilginin Türleri	Analitik			
		Sentetik			•
		Sembolik			•

Tablo 7’de bilgi üretim süreçlerinin doğasına ve bilgi türlerinin politika oluşumuna etkilerine yer verilmektedir. İnovasyonların farklı aşamaları ve yeni bilginin yaratılmasından bu bilginin ticarileştirilmesi ve kullanılmasına kadar geçen bilgi gelişimi sürecinde bilginin aşamalarına yer verilmektedir. Turizm sektörü açısından keşif, deneme, kullanma (3E: exploration-examination-exploitation) olmak üzere bilginin her bir aşamasının politikaya etkilerine bakıldığında ekonomik amaçlar doğrultusunda bilginin kullanımının ön plana çıktığı gözlenmektedir. Turizm sektöründe Ar-Ge odaklı bilgi edinen değil, geliştirilen yeni teknolojileri ve organizasyonel biçimleri uygulayan firmalar yer almaktadır. Bu da sektörde yer alan firmaların elde ettikleri yeni bilgileri yeni organizasyonel ürün ve süreçler yaratmak için hızlı biçimde kullanma yetilerini artırma sürecinin turizm sektöründe önem taşıdığını ifade etmektedir. Turizm sektöründe analitik bilgi yer almamaktadır. Çünkü analitik bilginin yaratılması sosyal ve insani bilimlere içeren formal, bilimsel süreçler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bilgi türlerinin politika oluşumuna etkilerine bakıldığında, turizm sektöründe politika oluşturma aşamasında ‘anlam’ kriterine göre değerlendirilen, açık-uçlu yaratıcı ve artistik düşünce, performans ve etkileşim aracılığıyla geliştirilen ve genellikle kabul edilmiş teamülleri yeni yollarla kombine eden (veya tekrar-yorumlayan) sembolik bilgi ve yeni bilginin üretilmesi yerine tipik olarak mevcut bilgilerin yeni ve bazen de tuhaf kombinasyonlarını içeren sentetik bilginin önemli rol oynadığı incelenen ülkelerin vaka analizlerinde de gözlenmektedir. (Halkier, 2010: 37-38)

Çalışmada belirlenen ülkelerin (Türkiye, İsviçre, İsveç, Almanya ve Danimarka) yaptıkları vaka analizleri incelendiğinde turizm sektörüne ilişkin politikalarda, tüketici talep eğilimlerinin ve yaratıcı zekanın önemine ilişkin çalışmalara yer verilmesi ve yine bu politikalar kapsamında turizm sektörü için üretici-odaklı girişimcilik ve inovasyona yönelik girişimlere ağırlık verilmesi sonucuna ulaşılmaktadır.

7. Sonuç

Bilgi ekonomisinin teorik alanda ve uygulama alanında yer edinmesi için inovasyon kavramı öncelikle irdelenmelidir. İnovasyon süreçlerinin coğrafi yakınlığa dayandırıldığı çalışmalarda öğrenme mekânsal olarak sınırlı bir faaliyet olarak görülmektedir. Günümüzde bu görüşün yanında, geçici kümelenmelerin, bölge dışı etkileşimlerin ve yerel dışı bağlantıların inovasyondaki rolü daha çok ön plana çıkarılmaya başlanmıştır. Çok ölçekli ve çok yerelli inovasyon görüşü sektörel ve bölgesel idari sınırların zorlandığı yeni bir yaklaşımı doğurmaktadır. Bilginin bölge dışında da meydana gelen bu hareketliliği ve etkileşimi yeni bir kavram olan bilgi dinamiklerini ortaya çıkarmıştır. Bireysel aktörlerin ya da grupların bilgi etkileşimlerinin firma düzeyinde ya da mekansal düzeyde incelenmesi mümkün olmuştur. Bilginin türü ve hangi süreçlerde kullanıldığının tespiti, etkileşimin analizi için önemlidir. Bilginin hangi bölgede çıpalandığı ve firma ya da bölgelerin o bilgiyi masetme kapasiteleri, bilgi dinamiklerinin özelliklerini ortaya koyarken, kodlanmış bilgi hareketliliği ve işyeri emek piyasası hareketliliği hakkında da araştırmacıya bilgi vermektedir.

Turizm sektörü bilgi hareketlerinin ölçülmesinin en kolay olduğu birkaç sektörden biridir. Sektör zaten mekân odaklıdır ve bilginin mekânlar arasındaki hareketi aktörlerin bilgi süreçlerinin

neresinde gömülü olduğunun tespiti ile deşifre edilebilmektedir. Sektörün bu konudaki en büyük handikabı bu süreçlerin formal Ar&Ge faaliyetleri ya da laboratuvarlar aracılığıyla ölçülememesidir. Sektör birçok aktörün içerisinde olduğu bir network yapısı sergilemekte ve ‘sembolik bilgi’nin ‘kullanma’ aşamasının ön plana çıktığı bir özellik göstermektedir. Kullanılan bilgi türü ağırlıklı sentetik ve sektörün doğası gereği sembolik iken az da olsa bilginin araştırma safhasının sektör için önemli olduğu tespit edilmiştir. Araştırma aşamasının görülmesi, bilginin kullanım aşamasına geçilmeden önce başarılı örneklerin ve hizmetlerin incelendiğini göstermektedir.

İnovatif dönüşüm yaşayan bölgelerde bilgi dinamiklerini etkileyen politika araçlarının, yönetimlerinin, hedeflerinin ve yapıcılarını da tespit edilmiştir. İncelenen ülke örnekleri, mevcut firmalar içinde faaliyetlerin daha rekabetçi hale getirilmesi anlamına gelen ‘modernizasyon’un politika öncelikleri arasında ilk sırada geldiğini göstermektedir. Yapılan bir diğer tespit, sektörde kurumsal hedefler açısından firma ve organizasyonların, bireylere oranla daha büyük role sahip olduğudur. Sektörün en yaygın politika kaynağı enformasyona dayalı kaynaklardır. Politika ölçeğine bakıldığında turizm sektörü için ‘bölge’ düzeyinin ön plana çıktığı görülmektedir. Politika yapıcılar ile hedefler arasında hiyerarşik ilişkiler bulunmamakta, networke dayalı ilişkiler ağırlıklı olmaktadır.

Kaynaklar

- Asheim, B.; Isaksen, A. (2002) “Regional Innovation Systems: The Integration of Local ‘Sticky’ and Global ‘Ubiquitous’ Knowledge,” *The Journal of Technology Transfer* 27:1, pp. 77-86.
- Aydalot, P.; Keeble, D. (1988) *High Technology Industry & Innovative Environments: The European Experience*, London, Routledge.
- Bathelt, H.; Malmberg, A.; Maskell, P. (2004) “Clusters and Knowledge: Local Buzz, Global Pipelines and the Process of Knowledge Creation. In: *Progress in Human Geography*” (Vol. 28) pp. 31-56.
- Boschma, R. (2005) “Proximity and Innovation: A critical Assessment”, *Regional Studies* 39.1, pp. 61-74.
- Bunell, T.; Coe, N. (2001) “Spaces and Scales of Innovation. *Progress in Human Geography*”, 25, 4 (2001) pp. 596-589.
- Cooke, P. (1992) “Regional Innovation Systems: Competitive Regulation In The New Europe”, *Geoforum* 23, pp. 365-382.
- Cooke, P.; Morgan, K. (1998) *The Associational Economy. Firms, Regions, and Innovation*, Oxford University Press, Oxford.
- Crevoisier, O.; Jeannerat, H. (2009) “Territorial Knowledge Dynamics: From the Proximity Paradigm to Multi-location Milieus”, *European Planning Studies* Vol. 17, No. 8, August, pp. 1223-1241. Routledge.
- Decelle, X. (2006), “A Dynamic Conceptual Approach to Innovation in Tourism”, *Innovation and Growth in Tourism*, OECD, Paris.
- Dicken, P.; Malmberg, A. (2001) “Firms in Territories. A relational Perspective. In: *Economic Geography*”, Vol. 77, No. 4, pp. 345-363.
- Dredge, D. (2006), “Policy Networks and the Local Organisation of Tourism”, *Tourism Management*, 27.
- European Community (2007), *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*, anlaşmanın imzalanma tarihi; Lisbon, 13 Aralık 2007.
- Gertler, M.S., Levitte, Y.M. (2003) “Local Nodes In Global Networks: The Geography of Knowledge Flows In Biotechnology Innovation”, Paper presented at the DRUID Summer Conference.
- Halkier H. (2007), “Tourism Knowledge Dynamics: Take One: Setting the Scene”, EU FP6 EURODITE Project, Aalborg University, Denmark.

- Halkier, H. (2005), "Tourism Knowledge Dynamics – Take One: Setting the Scene", EU Sixth Framework Programme EURODITE: Regional Trajectories to the Knowledge Economy- A Dynamic Model, Project Deliverable Paper, No: D3g.
- Halkier, H. (2006a), "Knowledge Processes in Tourism Development - Towards an Analytical Approach", 15th Nordic Symposium of Tourism & Hospitality Research: Visions of Transmodern Tourism, Savonlinna, Finland.
- Halkier, H. (2006b), "Researching Knowledge Processes: Regional Policy, Tourism and Beyond", EU Sixth Framework Programme EURODITE: Regional Trajectories to the Knowledge Economy- A Dynamic Model, Project Deliverable Paper, No: WP3vii.
- Halkier, H. (2010) "Public Policy and Sectoral Knowledge Dynamics", WP8 Report, EURODITE Project, pp. 28-40, Brussels.
- Hjalager, A.M. (2000), "Tourism Destinations and the Concept of Industrial Districts", *Tourism and Hospitality Research*, 2(3).
- Legendijk A. (2006) "Learning From Conceptual Flow In Regional Studies: Framing Present Debates, Unbracketing Past Debates", *Regional Studies*, Cilt: 40, Sayı:4, p.p. 385-399.
- Lundvall, B.A. (1992) *National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning*, Printer, London.
- Malerba, F. (2002) "Sectoral Systems of Innovation and Production, In: *Research Policy*" 31 (2002), pp. 247-264.
- Malerba, F. (2004), *Sectoral Systems of Innovation: Concepts, Issues and Analyses of Six Major Sectors in Europe*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Maskell, P.; Bathelt, H.; Malmberg, A. (2006) "Building Global Knowledge Pipelines: The Role of Temporary Clusters. In", *European Planning Studies* (Vol. 14) pp. 997-1013.
- Moulaert F.; Sekia F. (2003) "Territorial Innovation Models: A critical survey", *Regional Studies*, Cilt: 40, Sayı:4, p.p.. 289-302
- Nelson, R. (ed) (1993) *National Innovation Systems, A Comparative Analysis*, Oxford University Press.
- Oinas, P.; Malecki, E. (2002) "The Evolution of Technology in Time and Space: From National and Regional Innovation Systems to Spatial Innovation Systems", *International Regional Science Review* 25,1 pp. 102-131.
- Reimer, G.D. (1990), "Packaging Dreams: Canadian Tour Operators at Work", *Annals of Tourism Research*, 17.
- Simmie J. (2005) "Innovation and Space: A critical Survey of Literature", *Regional Studies*, Cilt: 39, Sayı: 6, p.p. 789-804.
- Stamboulis, Y.; Skyannis, P. (2003), "Innovation Strategies and Technology for Experience-Based Tourism", *Tourism Management*, 24(1).
- Storper M.; Scott A. J. (1988) *The Geographical Foundations And Social Regulation Of Flexible Production Complexes, The Power of Geography*, (Ed.WOLCH J. and DEAR M.), Allen & Unwin, London.
- Torre, A. (2008) "On the Role Played by Temporary Geographical Proximity in Knowledge Transmission", *Regional Studies*, Vol. 42.6, pp. 869-889, July 2008. Routledge.
- Torre, A., Rallet, A. (2005) "Proximity and Localization", *Regional Studies*, 39: 1, pp. 47-59